

Ekstremno

41. Mednarodni filmski festival Rotterdam (25. 1.-5. 2. 2012)

Simon Popek

Klip

Rotterdamski festival ostaja svojevrstni paradoks; po ambicioznosti, proračunu, številu gledalcev in impozantnem obsegu programa (filme predvajajo v kar 26 dvoranah!) velja ob Berlinalu in Torontu za največjega na svetu, po drugi strani pa ostaja zvest dediščini ustanovitelja Huberta Balsa; podpira in promovira predvsem male, deprivilegirane, produkcijsko podhranjene kinematografije tretjega sveta, obenem pa kot edini nespecializirani festival skoraj tretjino programa nameni kratki in eksperimentalni produkciji. Če vas zanimajo tovrstni filmi, potem je rotterdamški festival za vas; nikjer drugje na enem mestu ne boste našli novih del iz Azerbajdžana, Čila, Kolumbije, Paragvaja, Ruande, Surinama, Ugande ... in seveda Luksemburga.

Kar še ne pomeni, da se tam občasno ne znajde kak holivudski superspektakel. Ko sem letos pod festivalom potegnil črto, sem ugotovil, da je bil Scorsesejev 3-D *Hugo* (2011), nominiran za kopico oskarjev, moj najljubši film festivala. V normalnih okoliščinah slovenske reproduktivne kinemato-

grafije tovrstnega filma seveda ne bi gledal v Rotterdamu, toda ker je verjetnost, da ga bomo v 3-D tehniki videli tudi v Sloveniji, skoraj nična, je projekcija v Rotterdamu padla kot naročena. *Hugo* seveda ni zabit primer ekstravagance v treh dimenzijah, temveč čudovito posvetilo filmskim pionirjem – predvsem Georgesu Mélièsu – krasna, romantično-nostalgčna prilika, postavljena v Pariz sredine 20. let, ko so nemi filmi še živeli, ni pa več »živel« Méliès, pionir fantazijskega in znanstvenofantastičnega filma, ki je kot prodajalec spominkov docela pozabljen, postaran in betežen živel na železniški postaji. Nekega dne sreča desetletnega dečka Huga, siroto, ki po sili razmer živi v gromozanskem mehanizmu postajališke ure in v odsotnosti večno pijanega strica skrbi za redno navijanje. Premisa filma, ki temelji na otroški knjigi Briana Selznicka, je malce špekulativna; v filmu so zgodovinarji in arhivarji prepričani, da je Méliès umrl že med 1. svetovno vojno, medtem ko je on prepričan, da so bili vsi njegovi filmi uničeni. *Hugo* je prvovrstna hvalnica analogni dobi

filma, posneta v vrhunski digitalni tehniki. Scorsese, ki je od nekdaj skrbel za ohranjanje zgodovine filma in redno restavriranje klasikov, je sploh eden redkih režiserjev, ki razume 3-D tehnologijo in njene zmožnosti, saj globine polja ne uporablja le za poceni spektakelske trike, temveč učinke smiselno in okusno združi z organizacijo mizanscene.

Rotterdam premore od druge polovice 90. let tudi tekmovalni program, kjer mednarodna žirija podeli tri enakovredne tigre. S tem je festivalska organizacija kompromisno rešila zadrego ob želji leta 1989 preminulega ustanovitelja in dolgoletnega direktorja Balsa, da mora festival ostati netekmovalne narave, ter sodobnimi festivalskimi zahtevami, po katerih nagrade pač prinašajo določen prestiž in okrepijo pozicije pri novčenju kakovostnih filmov. Rotterdam je bil ob ustanovitvi leta 1972 ob Locarnu in Pesaru verjetno edini vidnejši (evropski) festival, ki je podpiral filme iz tretjega sveta, danes – vsaj v omejenem obsegu – to počnejo skoraj vsi festivali, ki kaj dajo nase.

Od treh nagrajencev mi je uspelo ujeti dva; čilski *Od četrta do nedelje* (De jueves a domingo, 2012, Dominga Sotomayor Castillo) je počasi tekoči družinski *road movie* in se skoraj v celoti odvije ... v avtu. Oče, mati, starejša hči in mlajši sin potujejo na sever države; sprva so razigrani, a sčasoma so razpoke v zakonu vse bolj evidentne. Prvenec Sotomayorjeve je tipična atmosferska prilika iz Južne Amerike, kjer je potovanje (in vse kar sem med njim dogaja), pomembnejše od cilja.

Drugi tiger, ki ga je za prvenec *Klip* prejela srbska režiserka Maja Miloš, bo brez dvoma tudi pri nas buril duhove. Gre za radikalen prikaz pubertetniškega vsakdana po srbsko ... čeprav bi principe brez večjih modifikacij lahko postavili v globalni kontekst. V ruralni Srbiji se petnajstletnice na čelu z osrednjo junakinjo Jasno predajajo hedonistični pubertetniški agresiji, popivanju, drogiranju, fukanju in še enkrat fukanju. Višek energije v brezdelju in averziji do šole ali kakršnih koli družbenih konvencij kanalizirajo v non-stop *party motion* na turbo-folk zabavah, ki ga z mobilniki seveda primerno dokumentirajo. In objavljajo na družabnih omrežjih. Starši so obstranska stvar, bratje in sestre državni sovražniki, meja med rutinskim, brezosebnim seksom, ter čustvi je težko določljiva. Ne bi rekel, da je *Klip* radikalen kot tista druga *maudit* predstavnika srbskega filma zadnjih dveh let, *Življenje in smrt porno bande* (2010) ali *Srbski film* (2010), toda brez dvoma pripada novi srbski »šoli« prikazovanja ekstremnih oblik ruralnih patologij in anomalij. Grafični prizori spolnosti (vključno s feluciacijami in ejakulacijo v prvem

planu) so namreč konstanta skoraj vsakega drugega prizora.

Mimo sodobnega grškega filma ne rememo; Rotterdam je predstavil dva zmerno prepričljiva filma mlajše generacije. Babis Makridis je s prvencem *L* (2012) tudi tekmoval, a ostal brez nagrade. Režiser pripada družini filmarjev, združenih v produkcijski hiši Haos Film Athine Tsangari in Yorgosa Lanthimos, kar je takoj razvidno iz ekstremno »suhega« smisla za humor ter zbirke družbenih obstrancev, ki jim tule predseduje 40-letni Šofer, ki živi in dela za vožnjo. Dobe sedno; Šofer spi v avtu in v njem »uraduje«, medtem ko ga družinski člani (žena in dva otroka) obiskujejo na parkirišču! Ko ga glavni najemnik njegovih šoferskih uslug odpusti, pade Šofer v eksistencialno krizo in išče nove načine dela za volanom. Makridisov film je po eni strani keatonovska *deadpan* zafrkancija na žanrske filme z osamljenimi profesionalnimi *driverji*, toda po drugi mu zmanjka sape za konkretnjšo navezavo na sociopolitično realnost, ki jo najdemo tako pri Lanthimosu kot Tsangarijevi. A na Makridisov talent bo v prihodnosti vredno računati.

Drugi grški film, *Nepravični svet* (Adikos kosmos, 2011, Filippos Tsitos), je še ena izrazito črna socialna komedija o policijskem zasliševalcu Sotirisu, ki si nakoplje težave in posredno pade v nenavadno razmerje s čistilko Doro. Zdi se, da Tsitos izvrstno ujame duha psihe sodobnega grškega slehernika. Sotiris je flegmatičen, zabušantski, ciničen, oportunističen karakter, ki živi za vsakdan v globokem leru. Za podžanr črne socialne komedije je film žal občutno predolg, toda

ko momenti komičnega absurda zagrabijo, je izviren in duhovit.

Omenimo še par vidnejših naslovov. *Odprta vrata in okna* (Abrir puertas y ventanas, 2011), s katerim je Milagros Mumenthaler lani zmagal v Locarnu, je atmosferska, počasi tekoča drama o izgubi, odraščanju in iskanju identitete, tipična za šolo argentinskega filma s preloma tisočletja. Po smrti babice tri pubertetniške frajle, sestre Sofia, Marina in Violeta, ostanejo same v prostorni hiši na robu mesta. Odsotnost staršev ni obrazložena, zdaj skušajo svoja življenja sestaviti same. Kar ni lahka naloga; imajo svoje kaprice, v sobe vlačijo fante, predvsem pa se neprestano provocirajo ali celo odkrito sovražijo.

Film *Dvojni koraki* (Los pasos dobles, 2011) katalonskega maestra Isakija Lacuesta je še en lanski zmagovalček, prejel je zlato školjko v San Sebastianu. Lacuestov film slavi François Aguiérasa, francoskega pisca in likovnega umetnika, ki je inspiracijo med drugim iskal v Maliju. Tam je v 50. letih 20. stoletja našel skrito podzemno jamo in jo povsem poslikal. Ko se je čez sedem let vrnil in ugotovil, da so mu neznanci uničili slikarije, jo je poslikal še enkrat in jo razglasil za svojo mojstrovino, »Sikstinsko kapelo v puščavi«. Le da jo je tokrat zakopal in prepustil večnosti. Odtlej so mnogi skušali najti Aguiérasovo jamo, tudi sodobni španski umetnik Miquel Barceló. Lacuesta je skupaj z Barcelóm šel po sledi Aguiérasa ter posnel psevdodokumentarni film, ki sledi tako Aguiérasovi zgodbi kot lokalnim mitom in folklori, mešanico fantazije in realnosti, v kateri nastopajo predstavniki plemena Dogon.

Za konec še Khavn de la Cruz, rotterdamska stalnica zadnjega desetletja, divji, neartikulirani poet urbane filipinske mizerije in patologij, ki vsako leto posname vsaj ducat (!) novih filmov vseh dolžin in žanrov. *Mondomanila* (2010) je obravnava manilskih slumov, kjer po Khavnu kot kaže ne živijo le mali, ubogi, deprivilegirani ljudje pod socialnim robom, temveč tudi pritlikavi perverznejši, sociopati, transvestiti, pedofili, morilci in drugi deviantnejši, predvsem pa ljudje, ki ne verjamejo ne v državo ne v vladavino prava. Film se prične z dramatičnimi dokumentarnimi posnetki poplav in drugih naravnih katastrof, ki vsako leto prizadenejo Filipine, nadaljuje pa v poskočnih popartiističnih tonih, prestreljenih s karakterističnim režiserjevim (tudi nasilnim) slogom, ki ne prizanaša nikomur.